

РОЗДІЛ VI. ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК 37.013:376

Світлана Литовченко

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України

ORCID ID [0000-0003-0001-4667](https://orcid.org/0000-0003-0001-4667)

DOI 10.24139/2312-5993/2020.03-04/301-311

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ: РЕКОМЕНДАЦІЇ УЧАСНИКАМ КОМАНДИ СУПРОВОДУ

Ураховуючи інноваційність проблеми, метою статті є розроблення рекомендацій педагогам та батькам щодо забезпечення потреб дітей із порушеннями слуху в умовах дистанційного навчання. Використано методи теоретичного аналізу літературних джерел, нормативних документів та результатів сучасних досліджень, а також узагальнення зарубіжного та національного практичного досвіду. Обґрунтовано, що в першу чергу доцільно враховувати особливості розвитку та навчальної діяльності конкретної дитини й обирати з порад, які складені за нозологічним принципом. Визначено специфічні моменти забезпечення слухової та візуальної доступності навчального матеріалу для учнів із порушеннями слуху, дотримання яких сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу.

Ключові слова: діти, порушення слуху, потреба, дистанційне навчання, рекомендації, слухова доступність, візуальна доступність.

Вступ. Протягом останніх десятиріч наша країна вибудовує суспільні відносини на основі демократичних цінностей, що сприяє утвердженню філософії толерантності, а відтак соціальної моделі сприйняття інвалідності, за якої, на відміну від медичної, обмеження розглядаються як результат дискримінації з боку суспільства, а не стану людини.

Позитивним результатом означених тенденцій виступає нова освітня концепція («Нова Українська школа»), яка ґрунтується на дитиноцентрованих принципах та передбачає реалізацію особистісно орієнтованого, компетентнісного, інклюзивного підходів. У широкому сенсі інклюзивність розглядають як доступність здобуття освіти на різних рівнях; пристосування (адаптацію) освітнього середовища до дитини, а не навпаки; можливість навчатися за індивідуальною освітньою траєкторією; надання підтримки й супроводу відповідно до освітніх потреб.

Затвердження в Україні інноваційного інструментарію «Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я» (МКФ) впроваджує функціонально-компетентнісний підхід до визначення особливих освітніх потреб дитини; теорію функціонування, що пояснює закономірності та особливості розвитку, обмеження життєдіяльності, пов'язані зі станом здоров'я, з позиції організму, особи та суспільства.

Рамковий Закон України «Про освіту» (2017 р.) проголошує базовими принципи недискримінації, урахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.

Постановка проблеми. Поточний рік увійшов в історію як рік пандемії та введення безпрецедентних обмежень у всіх сферах життя більшості країн. У березні 2020 року в Україні було введено карантин та встановлено заборону відвідувати заклади освіти на період здійснення заходів щодо запобігання виникненню й поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19). Система освіти перейшла на дистанційний формат, що стало викликом для всіх учасників освітнього процесу; особливо складним навчання в «умовах віддаленості» виявилось для дітей із особливими потребами, серед яких окрему групу займають діти з порушеннями слуху.

Загалом, національна система спеціальних шкіл для дітей із порушеннями слуху, у тому числі у складі навчально-реабілітаційних центрів, налічує понад 50 закладів (на тимчасово окупованих територіях та в анексованому Криму залишилося 6 спеціальних шкіл); у Києві та обласних центрах працюють заклади дошкільної освіти для дітей з порушеннями слуху або дошкільні групи при школах; збільшується кількість спеціальних та інклюзивних груп/класів, у яких навчаються діти з порушеннями слуху; вихователі та вчителі інклюзивних закладів не є сурдопедагогами, працюють у команді з фахівцями зі спеціальної педагогіки.

Категорія дітей із порушеннями слуху досить розмаїта. Ступінь порушення слуху може суттєво відрізнитися: легкий, помірний, важкий, повний. Відповідно можливості слухового сприймання коливаються від труднощів у сприйманні та розумінні тихого мовлення в шумному середовищі (мінімальне зниження слуху), тихого та віддаленого мовлення в тиші (зниження слуху I ступеня); можливості сприймати розмовне мовлення тільки з близької відстані – 2-3 м (зниження слуху II ступеня), лише гучне мовлення на близькій відстані (зниження слуху III ступеня) до стану, коли залишаються певні слухові відчуття, що дають змогу сприймати гучні звуки довкілля та окремі звуки мовлення (зниження слуху IV ступеня) або можливість сприймати розмовне мовлення лише через слух відсутня, відтак слух не є головним «комунікаційним» каналом для сприймання та продукування мовлення (глухота).

Варто зазначити, що ступінь зниження слуху та можливість сприймати розмовне мовлення є основними критеріями за медичного (аудіологічного) підходу до проблеми глухоти. Відповідно до соціокультурного підходу, глухий (нечуючий) – людина, яка користується жестовою мовою, як основним засобом спілкування, відчуває свою приналежність до культури глухих, усвідомлює себе як представника спільноти глухих, лінгвокультурної меншини. Важливим критерієм є

наявність порушення слуху в батьків та мова, якою спілкуються в родині (словесна чи жестова); рівень слуху не визначальний (приміром, людина з легким чи помірним порушенням слуху, яка в тихому приміщенні сприймає мовлення, при підвищенні шуму таку можливість втрачає, використовує жестову мову і відтак є «глухою»).

У Саламанській декларації (1994 р.), де проголошено пріоритетним інклюзивний підхід в освіті, також зазначено: «Освітня політика повинна повністю враховувати індивідуальні відмінності та особливості. Важливість мови жестів як засобу комунікації між глухими, наприклад, повинна бути визнана; необхідно вжити відповідні заходи для забезпечення того, щоб усі глухі люди мали доступ до освіти на своїй національній мові жестів. З огляду на особливі потреби в комунікації глухих і глухих/сліпих осіб їх освіту, можливо, доцільніше організовувати у спеціальних школах і спеціальних класах та підрозділах звичайних шкіл».

Водночас, сьогодні стрімко розвиваються медико-технічні засоби компенсації порушень слуху: надпотужні слухові апарати та кохлеарна імплантація (введення системи електродів до внутрішнього вуха пацієнта), що поряд із упровадженням програм неонатального скринінгу, раннього втручання створюють можливості для розвитку слухового сприймання та формування словесного мовлення як засобу комунікації, розширюють вибір освітніх маршрутів для таких дітей.

Зазначимо, що додаткові послуги для дітей із порушеннями слуху включають розвиток слухового (слухо-зорового, слухо-зоро-тактильного) сприймання, усного та писемного мовлення; формування жестомовної комунікативної компетентності; музично-ритмічні заняття тощо; сучасні підходи характеризуються застосуванням гнучких, максимально індивідуалізованих планів та програм із врахуванням наявного рівня розвитку, потенційних можливостей дитини, очікувань та запитів батьків.

Таким чином, діти з порушеннями слуху здобувають освіту у спеціальних (переважна більшість) та інклюзивних умовах і потребують супроводу та різних стратегій підтримки в освітньому середовищі.

Потреби дитини, визначені фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів та учасниками команди супроводу закладу освіти мають бути забезпечені в різних умовах навчання. Сьогодні карантин висуває нові вимоги – забезпечення потреб дитини й в умовах дистанційного формату.

Аналіз актуальних досліджень. Зважаючи на новизну проблеми, наукові публікації з питань організації дистанційного навчання дітей із порушеннями слуху нечисленні (Н. Адамюк, 2020; В. Жук, 2020; А. Замша, 2020). Актуальним у контексті проблеми є праці, присвячені сучасним підходам до освіти дітей із особливими освітніми потребами (Е. Данілавичюте, 2018; В. Засенко та ін., 2016; А. Колупаєва, 2019; О. Таранченко, 2019; J. Deppeler, 2015; T. Loreman, 2015), особливостям

організації освітнього середовища для дітей із порушеннями слуху (С. Кульбіда та ін., 2019), питанням дистанційного навчання дітей із особливими освітніми потребами (О. Чеботарьова та ін., 2020). Наявний перший практичний досвід дистанційного навчання дітей із порушеннями слуху, визначилися нагальні проблеми.

Із початком карантину Міністерством освіти і науки України запроваджено платформу, де вміщується інформація про зміни в освітньому процесі, введені через вимушене дистанційне навчання <http://mon-covid19.info/>. 22 червня 2020 року на офіційному сайті МОН України представлено на громадське обговорення проєкт «Положення про дистанційну форму здобуття загальної середньої освіти», спрямований урегулювати реалізацію дистанційного навчання за двома напрямками: дистанційною формою як окремою формою здобуття освіти; шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах (денної, вечірньої, заочної, мережевої, екстернатної, сімейної (домашньої), педагогічному патронажі) здобуття освіти.

У проєкті враховано особливості дистанційного навчання під час карантину (надзвичайних обставин), а також передбачено умови для реалізації змішаного навчання; поповнено термінологічну систему педагогічної галузі: «асинхронний режим», «електронні освітні ресурси з навчальних предметів (інтегрованих курсів)», «інформаційно-телекомунікаційна система дистанційного навчання (електронна освітня платформа)», «електронне освітнє середовище», «синхронний режим» тощо.

Окремі пункти Положення деталізують особливості дистанційного навчання осіб із особливими освітніми потребами, забезпечення додаткових психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять (послуг) у зазначених умовах.

У професійній спільноті приділяється значна увага питанням дистанційної освіти дітей із особливими освітніми потребами, зокрема дітей із порушеннями слуху. Наводимо думки педагогів-практиків у контексті проблеми: у процесі навчання дітей із порушеннями слуху значна частина часу має бути відведена на індивідуальні роз'яснення та консультації; серед проблемних питань: недостатнє технічне забезпечення учнів та педагогів, різні можливості батьків щодо допомоги в навчанні, психологічні наслідки соціальної ізоляції, а також через нерозуміння матеріалу, зниження мотивації до навчання; для учнів із порушенням слуху більшою мірою важливе безпосереднє спілкування, можливість бачити «обличчя вчителя». Більшість педагогів зазначають, що дистанційне навчання для дітей із порушеннями слуху можливо розглядати виключно як тимчасовий вимушений захід.

Проте дистанційний формат може періодично застосовуватися, діти будуть навчатися з дому, відтак педагоги мають бути готові до відповідної організації освітнього процесу та корекційно-розвивального супроводу.

Мета статті – на основі аналізу теоретичних аспектів проблеми та наявного практичного досвіду розробити рекомендації учасникам команд супроводу щодо дистанційного навчання дітей із порушеннями слуху (на період дії надзвичайних обставин).

Теоретичні основи дослідження. Проблема визначення потреб є актуальною в контексті організації дистанційного навчання; її вивченню присвячено дослідження українських науковців Е. Данілавичюте, А. Колупаєвої, О. Таранченко, О. Федоренко та ін.

Об'єктивне визначення потреби покликано сприяти усуненню бар'єрів, які перешкоджають повноцінній участі дитини в освітньому процесі та успішному функціонуванню в соціумі.

У Законі України «Про освіту» (2017 р.) зазначено: «особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту». Вочевидь така підтримка реалізується через відповідні психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги, спеціальне обладнання, наявність асистента вчителя та/або асистента дитини, необхідні адаптації та/або модифікації в освітньому процесі.

Важливими положеннями щодо врахування потреб під час організації навчання, зокрема й дистанційного, учнів із порушеннями слуху є такі:

- кожна дитина унікальна, її потреби індивідуальні;
- на часі відмова від опори на категорії порушень, натомість насамперед врахування індивідуальних особливостей розвитку, потреб кожної дитини;
- проєктуючи навчання, у першу чергу враховуємо особливості розвитку та навчальної діяльності конкретної дитини та обираємо з порад, які складені за нозологічним принципом (типом порушення/типологічними відмінностями);
- враховуємо сильні сторони, що дитина може і що може запропонувати система освіти в разі виникнення потреби;
- задоволення особливих освітніх потреб здійснюється через адаптації/модифікації освітнього середовища (змісту, процесу, методів, матеріалів, ресурсів, очікувальних результатів), використання додаткового обладнання, послуг тощо;
- міра прояву й специфічність особливих освітніх потреб визначають специфіку підтримки учнів у процесі навчання.

У підготовці матеріалів статті використано **методи** теоретичного аналізу літературних джерел, нормативних документів та результатів сучасних досліджень, представлених у виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, наукометричних баз даних Index Copernicus, Google Scholar та ін.; а також узагальнення практичного досвіду дистанційного навчання дітей із порушеннями слуху.

Виклад основного матеріалу. Пропонуємо ключові рекомендації щодо використання технологій дистанційного навчання та організації безбар'єрного електронного освітнього середовища для учнів із порушеннями слуху (на період дії надзвичайних обставин), які стануть у нагоді як педагогам та фахівцям, що забезпечують супровід, так і батькам.

Необхідно акцентувати, що он-лайн навчання значної кількості учнів із порушеннями слуху передбачає більшою мірою:

- індивідуальну допомогу, консультування, оскільки особливості та потреби в кожній дитини різні;
- співпрацю з батьками, допомогу їм, забезпечення інформацією та матеріалами;
- час для адаптації до змін в організації навчання;
- потребує більше зусиль, і відповідно, більше виснажує ніж навчання у класі (необхідність дивитися на екран, утримувати увагу; «не звичне» сприймання вчителя, зображення себе та однокласників тощо);
- може зумовити перегляд освітніх потреб учнів у зв'язку зі зміною формату навчання.

Тривале позбавлення живого спілкування з однолітками, з педагогами, які підтримують, може негативно вплинути на соціальний розвиток учнів.

Важливе значення для організації навчання учнів із порушеннями слуху мають:

- ступінь прояву порушення; вид, час, якість слухопротезування (слуховий апарат, кохлеарний імплант, слуховий апарат кісткової провідності), рівень розвитку слухового сприймання та мовлення;
- провідний спосіб комунікації/основні засоби спілкування (словесна, жестова мови), підхід, за якого відбувалося попереднє навчання;
- наявність комплексних порушень;
- індивідуальні особливості дитини.

Варто зазначити, що одним із основних у навчанні дітей із порушеннями слуху є бар'єр у налагодженні комунікації, отриманні інформації в повному обсязі. Узагальнюючи основні підходи, можна визначити специфічні для організації дистанційного навчання моменти:

- учні з порушеннями слуху можуть мати різні освітні потреби (у залежності від специфіки реабілітації одним важливіший якісний мікрофон, іншим – артикуляція, наявність підписів);
- для жестомовних учнів (для яких основним чи одним із основних засобів спілкування є українська жестова мова) освітній процес має будуватися на основі двомовності (бімодально-білінгвального навчання);
- перш ніж планувати адаптації для учня з порушеннями слуху, варто дізнатися, який формат буде найзручнішим (те, що працювало у класі, може не допомагати в режимі он-лайн, наприклад, якщо в класі

учень сприймає матеріал на слухо-зоровій основі з допомогою звукопідсилюючого обладнання, в умовах віртуального класу необхідними будуть послуги перетворення аудіо інформації в текстову тощо). У даному контексті влучним є вислів – *Remain Flexible, because it Won't be «One Size Fits All»* (Залишайтеся гнучкими, це не буде «один розмір для всіх»).

У межах слухової доступності важливими є: забезпечення якісного звуку, відсутність зайвих шумів, відлуння, трансляція без гальмування; можливість бачити обличчя вчителя та однокласника, який говорить (під час відповідей на питання, обговорення, спілкування); чітка артикуляція, нормальний темп та гучність мовлення того, хто говорить.

Забезпечення доступності під час відео конференції: камери вчителя та учнів мають бути включені, кут та відстань розташування камери, рівень освітлення в кімнаті мають забезпечувати можливість добре бачити обличчя мовця (учасник, який у даний момент не говорить, може тимчасово відключити камеру, щоб зберегти «пропускну спроможність»); питання для обговорення доцільно вводити у вікні чата, щоб учень із порушеннями слуху міг читати питання та відповіді додатково до їх прослуховування; за можливості включити функцію додавання підписів/субтитрів у режимі реального часу, відповідно учень зможе бачити презентацію, обличчя вчителя чи іншого учасника та\або підписи; варто встановити «правила спілкування в он-лайн класі»: для того, щоб легше відрізнити голос однієї людини від іншої, доцільно кожному назвати своє ім'я перед тим, як розпочати говорити; той, хто не говорить, вимикає мікрофон, щоб мінімізувати фоновий шум; одночасно має говорити лише один; запропонувати функцію підняття руки; за можливості використовувати якісне обладнання (камери, мікрофони/гарнітура) та Інтернет зв'язок всіх учасників.

Дітям зі зниженим слухом набагато складніше зрозуміти мовлення в шумній обстановці, такі перешкоди можуть спричинити проблеми з увагою, втомлюваність під час прослуховування, дратівливість тощо. Щоб забезпечити необхідні умови вдома рекомендуємо: зменшити фоновий шум (зачинити вікна та двері, вимкнути чи відійти від приборів, що «шумлять», дистанціюватися від інших членів родини); перевірити обладнання, яким користується дитина для он-лайн навчання; використовувати додаткові технології для підсилення звуку під час роботи з комп'ютером.

Візуальна доступність включає: підкріплення словесної інформації наочною (малюнки, фото, схеми, відео, драматизації, інсценування тощо); використання чітких покрокових візуальних інструкцій; доступність слухової інформації через друкований текст, підписи (матеріали, що використовуються для навчання, надаються в текстовому варіанті для учнів старших класів та батьків); на візуальних носіях (відео, фільми) мають бути доступні субтитри (автоматично створені субтитри можуть мати значну кількість помилок, тому не варто розглядати їх як повноцінне забезпечення доступності).

Для жестомовних учнів дистанційне навчання здійснюється українською жестовою мовою або із супроводом/перекладом українською жестовою мовою; детальна інформація про проведення он-лайн уроків українською жестовою мовою розміщена на сайтах Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України <http://ispukr.org.ua/> та Українського товариства глухих (УТОГ) <https://utog.org/>.

Результати дослідження дають підстави зробити такі **висновки**:

1. Аналіз нормативних документів, психолого-педагогічної літератури свідчить про актуальність проблеми організації супроводу та підтримки дітей з порушеннями слуху в різних умовах навчання. Втім, через те, що дистанційна форма є інноваційною у вітчизняній практиці, питання організації навчання за такого підходу для дітей із порушеннями слуху залишаються недостатньо вивченими і методично обґрунтованими. На перший план виступає необхідність підготовки рекомендацій щодо розроблення та використання електронних освітніх ресурсів, проведення навчальних занять із урахуванням індивідуальних потреб дітей із порушеннями слуху. Актуальним є наявний досвід навчання під час дії карантинних обмежень, який слід удосконалювати шляхом співпраці.

2. На основі узагальнення даних визначено специфічні моменти організації дистанційного навчання учнів із порушеннями слуху, надано ключові рекомендації для педагогів та батьків щодо забезпечення слухової та візуальної доступності навчального матеріалу.

3. Дистанційну форму здобуття освіти для дітей із порушеннями слуху слід розглядати лише на період дії надзвичайних обставин; такий формат не здатний замінити навчання дітей у класі, безпосередню роботу з учителем.

Ми звичайно не врахували всі можливі аспекти організації он-лайн навчання дітей із порушеннями слуху, доцільними є подальші дослідження.

Перспективи подальших наукових розвідок. Актуальним є вивчення міжнародного досвіду й узагальнення пропозицій педагогів-практиків спеціальних та інклюзивних закладів освіти; розроблення методичних рекомендацій для вчителів, які навчають дітей із порушеннями слуху різних вікових груп; удосконалення електронних освітніх ресурсів, наповнення їх якісним апробованим контентом, адаптованим до різних потреб учнів; поширення прикладів вдалої практики, внесення відповідних тем до програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників. На часі також підготовка рекомендацій щодо «переходу» від дистанційного формату навчання до звичайної роботи в класі чи групі.

ЛІТЕРАТУРА

- Данілавичюте, Е. А. (2018). Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 3 (87), 7-18 (Danilovichute, E. A. (2018). Children with special educational needs in an inclusive environment. *Special child: education and upbringing*, 3 (87), 7-18).
- Закон України «Про освіту» (*Law of Ukraine "On education"*) (2017). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print>.
- Засенко, В. В., Колупаєва, А. А., Таранченко, О. М. (2016). Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії. *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні*, В. Г. Кремінь (ред.), (сс. 68-77). К.: Педагогічна думка (Zasenko, V. V., Kolupaieva, A. A., Taranchenko, O. M. (2016). Education of children with special needs: from institutionalization to inclusion. In V. G. Kremin (Ed.), *National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine*, (pp. 68-77). K.: Pedagogical thought).
- Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Замша, А. В., Адамюк, Н.Б. (2020). *Дистанційне навчання дітей з порушеннями слуху*. Режим доступу: <http://ispukr.org.ua/?cat=5&paged=3#.Xz1qcdQS9H0> (Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Zamsha, A. V., Adamiuk, N. B. (2020). *Distance learning of children with hearing impairments*. Retrieved from: <http://ispukr.org.ua/?cat=5&paged=3#.Xz1qcdQS9H0>).
- Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Жук, В.В. (2020). *Як підготувати та провести індивідуальне корекційне заняття з дитиною з порушенням слуху дистанційно? Практичні поради*. Режим доступу: <http://ispukr.org.ua/?p=5702#.Xz1q-tQS9H0> (Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Zhuk, V. V. (2020). *How to prepare and conduct an individual correctional lesson with a child with hearing impairment remotely? Practical advice*. Retrieved from: <http://ispukr.org.ua/?p=5702#.Xz1q-tQS9H0>).
- Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Чеботарьова, О. В. та ін. (2020). *Порадник батькам: практичні рекомендації під час дистанційного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями*. Режим доступу: <http://ispukr.org.ua/?p=5762#.Xz1pztQS9H0> (Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Chebotariova, O. V. et al. (2020). *Parent's guide: practical recommendations for distance learning of children with intellectual disabilities*. Retrieved from: <http://ispukr.org.ua/?p=5762#.Xz1pztQS9H0>).
- Колупаєва, А. А., Таранченко, О. М. (2019). *Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник*. Харків: Ранок (Kolupaieva, A. A., Taranchenko, O. M. (2019). *Teaching children with special educational needs in an inclusive environment: a textbook*. Kharkiv).
- Кульбіда, С. В. та ін. (2019). *Навчання дітей із порушеннями слуху*. Харків: Ранок. (Kulbida, S.V. et al. (2019). *Teaching children with hearing impairments*. Kharkiv).
- Проект «Положення про дистанційну форму здобуття загальної середньої освіти» (*Draft "Regulations on the distance form of general secondary education"*) (2020). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-polozhennya-pro-distancijnu-formu-zdobuttya-zagalnoyi-serednoyi-osviti>.

Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дій щодо освіти дітей з особливими освітніми потребами (The Salamanca Statement on Principles, Policies and Practices in Special Needs Education and Framework for Action on Special Needs Education) (1994). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text.

Canadian Association of the Deaf. Retrieved from: <http://cad.ca/>.
Center On Online Learning and Students with Disabilities. Retrieved from: <http://www.centeronlinelearning.res.ku.edu/>.

Deppeler, J., Loreman, T., and Smith, R. (2015). Teaching and learning for all. In J. Deppeler, T. Loreman, R. Smith, and L. Florian. (Eds.), *Inclusive pedagogy across the curriculum. International perspectives on inclusive education* (pp. 1-10). London: Emerald Group Publishing.

Hearing Loss Community. Retrieved from: <https://www.hearinglikeme.com/online-learning-for-deaf-students/>.

РЕЗЮМЕ

Литовченко Светлана. Дистанционное обучение детей с нарушениями слуха: рекомендации участникам команд сопровождения.

Учитывая инновационность проблемы, целью статьи является разработка рекомендаций педагогам и родителям по обеспечению потребностей детей с нарушениями слуха в условиях дистанционного обучения. Используются методы теоретического анализа литературных источников, нормативных документов и результатов современных исследований, а также обобщение зарубежного и национального практического опыта. Обосновано, что в первую очередь целесообразно учитывать особенности развития и учебной деятельности конкретного ребенка и выбирать из советов, которые составлены по нозологическому принципу. Определены специфические моменты обеспечения слуховой и визуальной доступности учебного материала для учащихся с нарушениями слуха, соблюдение которых будет способствовать повышению эффективности образовательного процесса.

Ключевые слова: дети, нарушение слуха, потребность, дистанционное обучение, рекомендации, слуховая доступность, визуальная доступность.

SUMMARY

Lytovchenko Svitlana. Online learning for children with hearing impairments: recommendations for support teams.

The article presents the main innovations in the education of children with special educational needs, outlines current issues of education and support of children with hearing impairments in the modernization of education in Ukraine.

Given the innovative nature of the problem, the aim of the article is to develop recommendations for teachers and parents to meet the needs of children with hearing impairments in online learning. Methods of theoretical analysis of literature sources, normative documents and results of modern research, as well as generalization of foreign and national practical experience are used.

It is substantiated that first of all it is expedient to consider features of development and educational activity of the concrete child and to choose from councils which are made on a nosological principle. Special educational needs are met through adaptations/modifications of the educational environment (content, process, methods, materials, resources, expected results), use of additional equipment/technologies, services, etc. It is emphasized that distance learning for students with special educational needs involves more individual

assistance, counseling; cooperation with parents, helping them, providing information and materials; time to adapt to changes in the organization of training; requires more effort, and therefore more exhausting than "normal" training; may lead to a review of students' educational needs due to a change in learning format.

Specific aspects of ensuring auditory and visual accessibility of educational material for students with hearing impairments have been identified, compliance with which will help increase the efficiency of the educational process.

Key words: children, hearing impairment, need, online learning, recommendations, hearing accessibility, visual accessibility.